

FEİLLƏRDƏN SİFƏTLƏRİN VƏ ZƏRFLƏRİN DÜZƏLMƏSİ XÜLASƏ

Məqalədə söhbət müasir Azərbaycan və ingilis dillərində feillərdən sifətlərin və zərflərin düzəlməsi yollarından bəhs olunur, bu sahədə iki müxtəlif sistemli dillərin söz yaradıcılığında oxşar və fərqli cəhətlər aşkar edilir. Azərbaycan dili öz qrammatik quruluşuna görə iltisacı dil olduğundan feillərdən xeyli sayda leksik şəkilçilərin (suffikslərin) vasitəsilə həm sifət, həm düzəltmə sifətlər, həm də zərflər yaranır. İngilis dilində isə onun daha çox analitik struktura malik olmasına görə sifət və zərf düzəldən şəkilçilər azlıq təşkil edir. Onlar daha çox morfoloji yolla yox, leksik və sintaktik yolla əmələ gəlir. Hər iki dildə, ümumiyyətlə, feillərdən sifətlərin və zərflərin düzəlməsi az məhsuldardır, onlardan (yəni feillərdən) həm ingilis, həm Azərbaycan dilində daha çox feillərin özü və düzəltmə isimlər yaranır.

Açar sözlər: Azərbaycan dili, ingilis dili, törəmə sifət, törəmə zərf, feili söz yaradıcılığı

Hər bir dilin söz yaradıcılığı sahəsində feillər çox fəal və geniş konstruktiv imkanlara malikdir. Bu nitq hissəsi bir sözyaradıcı baza kimi həm özünün, həm də ondan digər nitq hissələrinin düzəlməsinə əlverişli şərait yaradır. Feillərdən daha çox törəmə (düzəltmə, mürəkkəb) isimlər və feillər yaranır.

Lakin həm Azərbaycan, həm də ingilis dilində feillərdən xeyli sayda törəmə sifətlər də düzəlir. Məqalədə məqsəd bu müxtəlif sistemli dillərdə feillərdən sifətlərin və zərflərin yaranmasının müqayisəli tədqiqini aparmaq, bu sahədə özünü bürüzə verən oxşar və fərqli cəhətləri üzə çıxarmaqdır. Azərbaycan dilində törəmə sifətlər əsl sifətlər kimi aid olduğu əşyanın, əsasən, əlamət və keyfiyyətini bildirir. Lakin əsl, sadə sifətlərdən fərqli olaraq düzəltmə (törəmə) sifətlərdə əlamət və keyfiyyət onların yarandıqları feilə (hərəkətə) nisbətə olur, həmin feillə izah olunur. Məsələn, biri var *sakit* insan, yəni «dinc, əziyyət verməyən, mülayim, həlim, yumşaqxasiyyətli», biri də var *utancaq* insan, yəni «çox utanan, alışmadığı mühitdə, şəraitdə adamların yanında sıxılan, üzü qızaran». O çox *utancaq* insandır [2, s. 373-486].

Gördüyümüz kimi, *sakit* sözü təsviri yolla, *utancaq* sözü isə *utanmaq* feilinə (onun feili sifət formasına) istinadən izah olunur. Törəməliyin əsas əlamətlərindən biri də elə budur. Rus dili derivatologiyasının banilərindən biri sayılan Q.O.Vinokur yazır: «Törəmə əsaslı sözün mənası həmişə ilkin əsasın vasitəsilə

* Azərbaycan Dövlət Aqrar Universiteti, baş müəllim. Email: Gunay_Verdiyeva@mail.ru

təyin oluna bilər, həm də törəmə əsasların birbaşa deyil, məhz bu cür izahı sözlərin mənasının öyrənilməsində dilçiliyin xüsusi vəzifəsi hesab edilir» [7, s. 421].

Feildən düzələn sifətlər nisbi məna kəsb etmələrinə görə əsl sifətlərdən fərqli olaraq müqayisə dərəcələri, əzizləmə, kiçiltmə, böyütmə formalarına malik olmur [4, s. 103].

Törəmə sifətlər feil əsaslarından aşağıdakı sözdüzəldici şəkilçilərin köməyi ilə yaranaraq müxtəlif nisbi əlamət, keyfiyyət mənalı daşıyır.

-*ıcı/-ici/-ucu/-ücü/-yıcı/-yici/-yucu/-yücü* şəkilçisinin köməyi ilə əşyanın hər hansı bir xüsusiyyətini vurğulayan törəmə sifətlər yaranır: *ağlat(maq) → ağlad-ıcı (hadisə), qaldır(maq) → qaldır(ıcı) (kran), hesabla(maq) → hesabla-yıcı (maşın), kəs(mək) → kəs-ici (alət), keç(mək) → keç-ici (xəstəlik), yor(maq) → yor-ucu (suallar), yolux(maq) → yolux-ucu (xəstəlik), öldür(mək) → öldür-ücü (zərbə), üz(mək) → üz-ücü (xəbər)* və s. Bu tipli düzəltmə sifətlərin bəziləri Azərbaycan dilində tam olaraq substantivləşərək artıq peşə, sənət, xasiyyət mənalı isimlər kimi fəaliyyət göstərir. Məsələn: *baxıcı, aparıcı, bilici, seçici, yuyucu, sürücü, görücü* və s. Məsələn: «Ovqat» verilşinin *aparıcısı* hamının xoşuna gəlir; Asta sür maşını, amandır, *sürücü*.

-*qın/-ğın/-kin/-gin/-qun/-ğun/-kün/-gün* şəkilçisinin vasitəsilə feillərdən keyfiyyət, hal-vəziyyət bildirən törəmə sifətlər düzəlir. Məsələn: *çaş(maq) → çaş-qın (hal), dal(maq) → dal-ğın (baxış), it(mək) → it-kin (gəlin), dur(maq) → dur-ğın (hava), əz(mək) → əz-gin (adam), coş(maq) → coş-qun (dalğa), küs(mək) → küs-kün (könül)* və s. Bu şəkilçilər də feillərdən isim düzəldən eyni səslə şəkilçilərlə omonimlik əlaqəsinə girir. Məsələn: *qaçqın, köçkün, yanğın, uçqun* və s.

-*ıq/-ik/-uq/-ük* şəkilçisi Azərbaycan dilində feillərdən həm əlamət, həm də keyfiyyət mənalı sifətlərin düzəlməsində iştirak edir: *aç(maq) → aç-ıq (pəncərə), kəs(mək) → kəs-ik (budaq), uç(maq) → uç-uq (dam), sön(mək) → sön-ük (baxış)* və s. Məsələn: O, evin *açıq* pəncərəsinə yaxınlaşdı; Bağda çoxlu *kəsik* budaqlar var idi.

-*ağan/-əyən* şəkilçisi. Bu şəkilçinin köməyi ilə feil əsaslarından xasiyyət, vərdiş bildirən törəmə sifətlər əmələ gəlir: *vur(maq) → vur-ağan (qoç), ağla(maq) → ağla-ğan (uşaq), hür(mək) → hür-əyən (it), küs(mək) → küs-əyən (qız)* və s. Bu düzəltmə sifətlər onlara yaxın məna ifadə edən feili sifət formalarından (*ağlayan, vuran, hürən, küsən* və s.) onunla fərqlənir ki, onlar daimi keyfiyyət, əlamət, feili sifətlər isə müvəqqəti əlamət bildirir. Müqayisə edin: O *ağlayan* uşağı sakitləşdirin; Mənim *ağlağan* uşaqdan zəhləm gedir. Birinci nümunədə söhbət indiki zaman feili sifətindən, yəni indi ağlayan uşaqdan, ikincidə isə xasiyyətcə çox vaxt ağlayan uşaqdan gedir.

-*aq/-q/-ək/-k* şəkilçisi vasitəsilə feil əsaslarında onlara uyğun keyfiyyət, xüsusiyyət bildirən törəmə sifətlər əmələ gətirir: *qorx(maq) → qorx-aq (adam), ürk(mək) → ürk-ək (baxış), salla(maq) → salla-q (vəziyyət), ənə(mək) → ənə-k (qoyun)* və s. Məsələn: *Qorxaq* adamla ov etmək olmaz; Çoban *ənək* qoyunları bir tərəfə seçdi.

-*qan/-kən* şəkilçisinin feil əsaslarına artırılması ilə həmin feillərin mənasına uyğun keyfiyyət və xüsusiyyət bildirən düzəltmə sifətlər əmələ gəlir: *dalaş(maq)* → *dalaş-qan (oğlan)*, *döyüş(mək)* → *döyüş-kən (xalq)*, *çalış(maq)* → *çalış-qan (şagird)*, *sürüş(mək)* → *sürüş-kən (yer)* və s. Məsələn: *Çalışqan* şagird müəllimin sevimlisidir; *Sürüşkən* yerlə getmə.

-*unc/-ünc* şəkilçisi. Bu şəkilçi də feillərin əsaslarından keyfiyyət mənalı sifətlər düzəldir: *qorx(maq)* → *qorx-unc (əhvalat)*, *gül(mək)* → *gül-ünc (addım)*. Məsələn: O, bir *qorxunc* əhvalat söylədi; *Gülünc* addım hörmət gətirməz.

-*ma/-mə* şəkilçisi feil əsaslarından daimi keyfiyyət mənalı düzəltmə sifətlər əmələ gətirir: *alın(maq)* → *alın-ma (söz)*, *uydur(maq)* → *uydur-ma (məsələ)*, *gəl(mək)* → *gəl-mə (adam)*, *gör(mək)* → *gör-mə (qabiliyyəti)*, *eş(mək)* → *eş-mə (biğ)* və s.

-*caq/-cək* şəkilçisi ilə feillərdən keyfiyyət və xasiyyət mənalı düzəltmə sifətlər əmələ gəlir: *utan(maq)* → *utan-caq (adam)*, *ərin(mək)* → *ərin-cək (adam)*. Məsələn: *Utancaq* və *ərinçək* adam həyatda heç nəyə nail ola bilməz.

-*ar/-ər* şəkilçisi də feil əsaslarından daimi keyfiyyət mənalı düzəltmə sifətlər yaradır: *yan(maq)* → *yan-ar (qəlb)*, *ax(maq)* → *ax-ar (su)*, *gül(mək)* → *gül-ər (üz)* və s. Məsələn: *Axar* su çirkab götürməz; O, *gülər* üz lü bir gözəldi.

-*maz/-məz* şəkilçisi ilə feillərdən daimi keyfiyyət mənalı sifətlər düzəlir. Fikrimizcə bu sifətlər, qrammatika kitablarında deyildiyi kimi, feillərin təsdiq formasından deyil, inkar formasından əmələ gəlir, çünki onların mənası feillərin inkar forması ilə izah edilir: *qanmaz* «qanmayan» deməkdir, *ölməz* məcazi mənada olsa, «heç zaman ölməyən» deməkdir, *qorxmaz* «heç vaxt heç nədən qorxmayan» deməkdir. Ona görə də *qanmaz* «qanmamaq»dan, *ölməz* «ölməmək»dən, *qorxmaz* «qorxmamaq»dan, *sönməz* «sönməmək»dən yaranmışdır. Sadəcə olaraq, *-maz/-məz* şəkilçisində *-ma/-mə* elementi olduğundan feilin əsasındakı inkar şəkilçisi ixtisara düşür, bu da bir morfonoloji prosesdir. Məsələn: *Qanmaz* insana yaxşılıq etmə. Şuşanı bizə qaytaran *ölməz* oğullarımız heç zaman unudulmayacaqlar.

Q.Ş.Kazımovun «Müasir Azərbaycan dili» kitabında bir azməhsuldar şəkilçi də qeydə alınmışdır. Bu, *-əri* şəkilçisidir. Onun vasitəsilə də keyfiyyət bildirən bir neçə nisbi sifət yaranır: *get(mək)* → *ged-əri (qonaq)*, *köç(mək)* → *köç-əri (həyat)*, *öt(mək)* → *öt-əri (cavab)*. Məsələn: Onlar həmişə *köçəri* həyat sürmüşlər.

Azərbaycan dilində feillərdən düzəlmiş göstərilən sadə törəmə sifətlərlə yanaşı, mürəkkəb törəmə sifətlər də mövcuddur. Onlar aşağıdakı yollarla əmələ gəlir:

1) bir isimlə feilin və *-ıçı/-ici/-ucu/-ücü* şəkilçisinin eyni zamanda birləşməsi ilə: *moto-at-ıçı (diviziya)*, *söz-düzəld-ici (şəkilçi)*, *qane-ed-ici (cavab)*, *qüvvət-ver-ici (dərman)*, *göz-yor-ucu (yol)*, *nifrət-doğur-ucu (hərəkət)*, *zəhlə-tök-ücü (səs)*, *ürək-ağrıd-ıçı (xəbər)* və s. Məsələn: Bu gün *ürəkəğrıdıcı* bir xəbər eşitdim.

Bu tipli mürəkkəb sifətlərin bəziləri substantivləşmişdir və artıq isim kimi işlənir. Bunlara misal olaraq *yükdaşıyıcı*, *xilasedici*, *radioqəbuledici*, *qandurulducu*, *sidikqovucu*, *işıqötürücü*, *yanğınsöndürücü* və s. kimi sözləri göstərmək olar [5, s. 125]. Bu sözləri eşitdikdə insanlar artıq hansı əşyadan və yaxud şəxsdən söhbət getdiyini bildiyinə görə onlardan sonra həmin adların (isimlərin) işlənməsinə ehtiyac qalmır. Məsələn: Aptekdə *sidikqovucu* (dərman) olmadı; Dəniz kənarında bir neçə *xilasedici* gəzirdi.

2) isimlərin müxtəlif hal formalarının və yaxud zərfin feili sifətlə birləşməsi yolu ilə: *ələbaxan*, *sözcötürən*, *əməksevər*, *ağlagəlməz*, *sayıbilməz*, *yaddançıxmaz*, *uzaqgörən*, *yolagedən*, *buzqıran*, *əmələgələn*, *dərdbilən*, *şarabənzər* və s. Bu sifətlərdən də *-an/-ən* şəkilçili feili sifətlə qurtaran mürəkkəb sözlər asanlıqla substantivləşir, yəni özlərində həm əlamət, keyfiyyət, həm də o əlaməti, keyfiyyəti daşıyan isim kimi fəaliyyət göstərir. Məsələn: Yol qırağında çoxlu *günəbaxan* əkilmişdi; Marketdən bir *dırnaqkəsən* aldım.

İngilis dilində də törəmə (nisbi) sifətlər müəyyən suffikslərin köməyi ilə düzəlir ki, onlardan yalnız bir neçəsi sifətlərin feillərdən düzəlməsində iştirak edir. Onlara aşağıdakı şəkilçilər aiddir:

-able, -ible: *eatable* (yeməli), *terrible* (qorxulu), *detestable* (nifrət doğuran), *invincible* (alınmaz) və s.

-ous: *ridiculous* (gülməli), *rigorous* (çalışqan), *infectious*, *contagious* (yoluxucu), *murderous* (öldürücü) və s.

-ful: *fearful* (ürkək), *frightful* (qorxunc), *cheerful* (gülər), *bashful* (utancaq) və s.

-ing: *flowing* (axıcı), *annoying*, *bothering* (zəhlətökən), *intoxicating* (məstedici), *killing* (öldürücü), *washing* (yuyucu) və s.

-ent: *transient* (keçici), *diligent* (çalışqan), *indolent* (ərinçək) və s.

-ed: *incented*, *falsified*, *fabricated* (yalan, uydurulmuş), *twisted* (eşmə), *excited* (coşqun), *offended*, *aggrieved* (küsün), *tired* (yorğun) və s.

-er: *weeper* (ağlağan), *voter* (seçici), *former* (keçmiş, köhnə) və s.

Bəzi feildən törəmə sifətlər ingilis dilində sıfır şəkilçisinin köməyi ilə düzəlir. Müqayisə et: Azərbaycan dilində *aç(maq)* → *aç-ıq* (*qapı*), ingilis dilində *to open* → *open* (*door*); Azərbaycan dilində *kəs(mək)* → *kəs-ik* (*ağac*), ingilis dilində *to cut* → *cut* (*tree, wood*) və s.

İngilis dilində əlamətin, keyfiyyətin inkarlığını bildirən törəmə sifətlər də vardır ki, onlar eyni zamanda feillərin əvvəlinə inkarlıq şəkilçisi (prefiksi) **un-**, sonuna isə **-ed, -ing, -able** şəkilçiləri artırmaqla düzəlir. Məsələn: *un-precedent-ed* (görünməmiş), *un-daunt-ed* (qorxmaz), *un-dy-ing*, *un-fad-ing* (ölməz), *un-querch-able* (sönməz), *un-conquer-able* (alınmaz) və s.

Elə sifətlər də vardır ki, mənaca uyğun feillərlə motivasiya olmalarına baxmayaraq, tamam başqa sözlərlə, köklərlə (suppletiv şəkildə) ifadə olunur. Məsələn: *to be ashamed* (*of*), *to be confused* (*utanmaq*) – *shy, timid, modest*; *bashful* (*utancaq, həyalı*); *to go out, to be extinguished* (*sönmək*) – *dull, dreary*; *dim*,

weak (sönük); to fall, to slide (uçmaq) – tumble – down (uçuq); to be afraid (of) (qorxmaq) – cowardly, craven (qorxaq); to work, to toil (çalışmaq) – assiduous, diligent (çalışqan) və s.

Göründüyü kimi, mənaca nisbi (törəmə) olan bu sifətlərin heç biri formaca aid olduqları feillərlə əlaqələnmir, yəni onlarla bir semantik sahəyə aid olmalarına baxmayaraq, sözyaratma əlaqəsinə girmir.

İngilis dilində feillərdən düzələn mürəkkəb sifətlər, adətən, feillərin isimlərlə və **-ing, -ed** şəkilçilərinin birləşməsi yolu ilə əmələ gəlir. Məsələn: *word-building (sözdüzəldici), heart-warming (ürəkaçan), far-sight-ed, far-see-ing (uzaq-görən)*. Lakin Azərbaycan dilindəki bəzi feil komponentli mürəkkəb sifətlər ingilis dilində sadə sifətlərlə ifadə olunur: *gözyaşardan – tear, niifrətdoğuran – detestable, abominable, zəhlətökən – annoying, bothering, boring; məstədicə – intoxicating, heady* və s. [6, s. 40].

Zərflər həm tarixi baxımdan sonradan müəyyənləşən, həm də sinxron formal-semantik baxımdan digər nitq hissələrindən törəyən bir leksik-qrammatik söz qrupudur [1, s. 133]. Ona görə də əsli, həqiqi zərflər bütün dillərdə, o cümlədən də Azərbaycan dilində azlıq təşkil edir. Onlara misal olaraq aşağıdakı sözləri göstərmək olar: *tez, gec, cəld, indi, sabah, dünən, həmişə, yavaş, ahəstə, hələ, sonra, irəli, geri, aşağı, yuxarı, bəri* və s.

Həm Azərbaycan, həm də ingilis dilində araşdırmamız göstərir ki, feillərdən zərflərin törəməsi qeyri-məhsuldardır. Azərbaycan dilinin bəzi qrammatika kitablarında [4; 5] iki feili bağlamanın təkrarından yaranan mürəkkəb zərflərə (*gülə-gülə, utana-utana, qorxa-qorxa, döyüşə-döyüşə, baxa-baxa, görə-görə* və s.) rast gəlirik. Lakin son dövrün kitablarında bu sözlər zərf kimi yox, elə feili bağlama kimi şərh olunur. Fikrimizcə, bu yanaşma doğru deyil, göstərilən sözlərdə, həqiqətən, əlavə hərəkət yox, təzə-hərəkət mənası özünü açıq-aydın göstərir (*utana-utana danışmaq, baxa-baxa qalmaq, qorxa-qorxa girmək, dünyanı görə-görə gəlmək* və s.). İngilis dilində də bu sözlərin hamısı zərf sayılır, lakin mürəkkəb zərf yox, sadə (birköklü) və yaxud tərkibi törəmə zərflər kimi göstərilir. Məsələn: *utana-utana (diffidently, modestly, timidly), qorxa-qorxa (in a cowardly way, cravenly), baxa-baxa (looking, watching, before one's eyes), gülə-gülə (laughing, merrily, gaily)* və s. [3].

Həm Azərbaycan, həm də ingilis dilində feildən düzəlmiş zərflərə və yaxud zərfləşmiş feili bağlamalara *durmadan, gözlənilmədən, çəkinmədən, düşünmədən, utanmadan, ləngimədən, bilməyərkədən* və s. kimi sözləri də əlavə etmək olar. Onların da mənası zərflərin mənasına, yəni hərəkətin necə, nə tərzdə icrasına uyğun gəlir. Məsələn: Yağış *durmadan* yağdı; Hədisə *gözlənilmədən* baş vermişdi; O *bilməyərkədən* bu addımı atdı.

Azərbaycanca-ingiliscə lüğətdə də bu sözlər **zərf – adverb** kimi təqdim olunur: **dayanmadan** – 1. *immediately, at once*. Biz *dayanmadan* qayıtdıq – We returned *immediately*. 2. *incessantly, unceasingly, uninterruptedly, continuously, without break*. Yağış *dayanmadan* yağdı – It was raining *incessantly* /

unceasingly; **ləngimədən** – *immediately, at once, without delay*. Biz *ləngimədən* yolumuza davam etdik – We continued our way *without delay*; Bunu *ləngimədən* yerinə yetir! – Do it *at once / immediately*.

Rus dilində də bu sözlər özlərini daha çox zərf kimi aparır. Məsələn: Azərbaycanca-rusca lüğətdə **dayanmadan** bu cür təqdim olunur: н а р е ч. 1. немедленно, немедля; 2. непрерывно, безостановочно. *Dayanmadan* işə başlamaq – *немедленно* начать работу; **bilmədən** н а р е ч. случайно, нечаянно, ненамеренно. *Bilmədən* gəlmişdi – приходил *случайно*.

Beləliklə, üç müxtəlif sistemli dil baxımından yanaşanda adıçəkilən sözlər feili bağlama kimi yox, zərf kimi təsbit olunmalıdır.

Bunlardan əlavə, Azərbaycan dilində feildən düzələn zərflərə (*getdikcə, gəldikcə, olduqca, doyunca, ölüncə, qaçaraq, sevincək* və s.) bir neçə söz aid edirlər. Məsələn: Havalar *getdikcə* soyuqlaşır; O, *olduqca* səmimi insandır; Bu kitabı *qaçaraq* oxumaq olmaz.

Göstərilən sözlərdəki **-dikcə, -duqca, -unca, -üncə, -araq** şəkilçiləri feili bağlama yox, zərf şəkilçiləri kimi yeni mənalı söz yaradır. İngilis dilində də bu sözlər **zərf** – **adverb** kimi şərh olunur [8, s. 123]. Müqayisə edək: *getdikcə* – *gradually, little by little*; (*vaxt*) *as time goes on*; (*məsafə*) *as you move on*; *sevincək* – *cheerfully, joyfully, gladly*; *doyunca* – *to one's hearts content, to satiety*; *doyunca yemək (içmək)* – *to eat (to drink)*; *doyunca danışmaq* – *to talk to one's hearts content*. Göründüyü kimi, *gradually, cheerfully, gladly* **-ly** sözdüzəldici şəkilçisi ilə, *to one's heart content, to satiety* zərfləri isə analitik yolla düzəlmişlər.

Azərbaycan dilində *istər-istəməz, çatar-çatmaz, get-gedə, dinməz-söyləməz, başdansovdu* kimi mürəkkəb zərflər də feil formalarının birləşməsi yolu ilə yaranmışlar. Məsələn: Sən *istər-istəməz* burada qalacaqsan; Vəziyyət *get-gedə* ağırlaşır; İş *başdansovdu* görməzlər.

İngilis dilində də belə zərflər var, lakin bu dildə onlar həm mürəkkəb, həm də analitik üsulla əmələ gəlir: *istər-istəməz* – *willingly or unwillingly, willy-nilly, like it or not*. Məsələn: *İstər-istəməz* siz getməlisiniz – You must go *willy-nilly*; *dinməz-söyləməz* – *silently, taciturnly, without a word*. Məsələn: He went *silently*; *başdansovdu* – *superficially, perfunctorily, in a perfunctory manner*.

Beləliklə, hazırkı məqalədə apardığımız tədqiqat göstərdi ki, Azərbaycan dilində ingilis dilinə nisbətən feillərdən daha çox törəmə (düzəltmə, mürəkkəb) sifətlər və zərflər yaranır, bu da onunla izah olunur ki, ingilis dili flektiv dillər qrupuna daxil olsa da, daha çox analitik morfoloji struktura malikdir.

İngilis dilinin düzəltmə sifət və zərf üçün sözyaratma formantları da Azərbaycan dili ilə müqayisədə 3 dəfə azdır. Ona görə də Azərbaycan dilindəki törəmə (düzəltmə, mürəkkəb) sifətlər və zərflər ingilis dilində ya sadə leksik vahidlərlə, ya da analitik konstruktiv yollarla ifadə olunur.

ƏDƏBİYYAT:

1. Abdullayeva, S.Ə. Müasir Azərbaycan dilində zərflər. Bakı: 1991.
2. Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti: 4 cild. IV cild, Azərb. SSR EA Nəsimi ad. Dilçilik İnstitutu, –1987.
3. Azərbaycanca-İngiliscə lüğət. Bakı: «KM» mətbəəsi. – 2012.
4. Xəlilov, B.Ə. Müasir Azərbaycan dilinin morfoloqiyası: I hissə, Bakı: Elm, – 2000.
5. Kazımov, Q.Ş. Müasir Azərbaycan dili. Morfoloqiya. Ali məktəblər üçün dərslik. Bakı: Elm və təhsil, – 2010.
6. Məmmədova, M.H., Yunusov D.N. İngilis dilinin qrammatikası. İngilis dilini orta və ali səviyyədə öyrənmələr üçün dərs vəsaiti. Bakı: Adiloğlu, – 2011.
7. Винокур, Г.О. Заметки по русскому словообразованию // Избранные работы по русскому языку. Москва: Узпедгиз, –1959.
8. Каушанская, В.Л., Ковнер, Р.Л. и др. Грамматика английского языка. Пособие для студентов педагогических институтов. Ленинград, –1996.

FORMATION OF ADJECTIVES AND ADVERBS FROM VERBS**Summary**

The article discusses the formation of adjectives and adverbs from verbs in modern Azerbaijani and English languages, and identifies common and distinctive features of word production in this area of two languages with different systems. Due to the fact that the Azerbaijani language is an agglutinative language in its grammatical structure, a certain number of derivative adjectives and adverbs are formed from verbs using word-forming suffixes. The English language is an analytical language in its morphological structure, and therefore adjectives and adverbs are formed from verbs not by morphological means, but by lexical and syntactic means. In both of the above-mentioned languages, the formation of derivative adjectives and adverbs is unproductive, and in the Azerbaijani and English languages, derivative verbs and nouns are formed from verbs most often and in the greatest number.

Key words: Azerbaijani language, English language, derivative adjective, derivative adverb, verb formation

ОБРАЗОВАНИЕ ПРИЛАГАТЕЛЬНЫХ И НАРЕЧИЙ ОТ ГЛАГОЛОВ**Резюме**

В статье речь идёт об образовании прилагательных и наречий от глаголов в современном азербайджанском и английском языках, выявляются общие и отличительные особенности словопроизводства в этом участке двух разносистемных языков. По той причине, что азербайджанский язык по своей грамматической структуре является агглютинативным языком, в нём от глаголов при помощи словообразующих суффиксов образуются определенное количество производных прилагательных и наречий. Английский язык по своей морфологической структуре является аналитическим языком и поэтому в нём от глаголов прилагательные и наречия образуются не морфологическим, а лексическим и синтаксическим способами. В обоих названных языках образование производных прилагательных и наречий является малопродуктивным, и в азербайджанском и английском языках от глаголов чаще и больше всего образуются производные глаголы и существительные.

Ключевые слова: азербайджанский язык, английский язык, производное прилагательное, производное наречие, глагольное словообразование